

RZĄD PRACY.

EXPOSÉ

**PREMJERA PROF. D-ra K. BARTLA
WYGŁOSZONE W SEJMIE DN. 19 LIPCA 1926 R.**

**WARSZAWA
DRUKARNIA PAŃSTWOWA
1926.**

RZĄD PRACY.

EXPOSÉ

animier

PREMJERA PROF. D-ra K. BARTLA

WYGŁOSZONE W SEJMIE DN. 19 LIPCA 1926 R.

WARSZAWA

DRUKARNIA PAŃSTWOWA

1926.

D-10064

RZĄD PRACY.

EXPONAT

WYKONANE W SEJMIE Dnia 19 LIPCA 1928 R.
PREMIER PAŃSTWA K. BARTLA

39210

WYDANO z DUBLETÓW
Biblioteki Narodowej

Drukarnia Państwowa № 33179. 21. VII. 26. 10000.

Potrzeba Pełnomocnictw.

„Wysoki Sejmie! Zagadnienie wzmocnienia władzy wykonawczej — tak aktualne i współczesne w wielu państwach Europy — w Polsce jest zagadnieniem — możnaby powiedzieć, odwiecznym i historycznym.

Już od połowy XVII wieku żywotnym był w Polsce program wzmocnienia władzy, to jest program takich uprawnień dla Rządu, by mógł on naprawdę kierować nawą państwową, by mógł przeprowadzić gruntowną sanację stosunków wewnętrznych, by był wyposażony w siły, zdolne do opanowania kryzysów, wstrząsających wówczas Państwem.

Niestety, przeciwstawiła się temu zadaniu wówczas grupa suwerennej braci szlacheckiej, która kreując siebie na obrońców źle zrozumianej żrenicy wolności — nie dopuszczała do sprawowania silnych rządów.

Poczucie państwowe jest dzisiaj nieskończenie silniejsze, aniżeli ongiś, dlatego i wielkie zagadnienia państwowe dziś łatwiej, niż wówczas, realizują się i realizować się będą.

Rząd, który mam zaszczyt reprezentować, wziął na siebie brzemień naprawy istniejących w Państwie stosunków i usunięcia, w miarę swych sił i swych możliwości, zła w życiu publicznym i życiu państwowym. Żyje we mnie głębokie, mocne przekonanie wewnętrzne o powadze i wielkości leżącego przed nami zadania i chciałbym, aby to przekonanie stało się w tej sali ogólnem. Jeśli istnieją u obcych analogje do naszych obecnych poczynañ, to niema jednak żadnego dla naszych działań wzoru i po raz pierwszy, znowu od lat szeregu, szukamy dla nich własnej naszej polskiej drogi.

Jeżeli zabieram głos, to nie poto, aby podejmować się nienależącego do mnie zadania pokierowania — jak sobie tego ktoś onegdaj życzył — dyskusją tej Wysokiej Izby, roli swej zakreślę granice o wiele skromniejsze, ale zato bardziej realne.

Nie potrzebuję tłumaczyć, że żądanie pełnomocnictw z naszej strony podyktowane jest sytuacją w kraju, że narzucają tę konieczność same warunki, sama logika naszej pracy. Zło, rozpowszechnione w Polsce, wynikało i wynika z wadliwości samego systemu pracy państwowej, z wadliwego w wielu dziedzinach ustawodawstwa, z ustrojowych braków aparatu państwowego. Sanacja gospodarcza naszego życia domaga się szybkich i radykalnych zmian. Treść naszych zarządzeń i przedsięwziętych czynów nie może być wypadkową partyjnych zmagania, lecz podyktowaną wyłącznie żelazną logiką rzeczywistości.

Ale oprócz tego obiektywnego uzasadnienia, które w żądaniu pełnomocnictw posiadałby każdy Rząd Polski, obecnie mamy w przekonaniu naszym uzasadnienie niemniej poważne, które z całym spokojem uprawnieni jesteśmy podkreślić w opinii całego społeczeństwa i w opinii Panów. Uzasadnieniem tem są dotychczas osiągnięte rezultaty pracy Rządu.

Gospodarcze rezultaty przewrotu.

Nie co innego, jak właśnie rzeczywistość polska, której przedewszystkiem służymy, podyktowała nam potrzebę zwrócenia najspieszniejszej i najpilniejszej uwagi na sprawy finansowe i gospodarcze Kraju.

Finanse i przemysł.

Przedewszystkiem więc po raz pierwszy od długiego szeregu miesięcy w czerwcu została osiągnięta faktyczna równowaga budżetu miesięcznego. Wpływy w wysokości 151 milionów złotych, osiągnęły przeciętną miesięczną rocznych wpływów. Horoskopy budżetowe na lipiec są pomyślne: pierwsza dekada w lipcu jest najlepszą ze wszystkich w tym roku i lepszą od pierwszej dekady w czerwcu, pomimo, że miesiące letnie zarówno pod względem budżetowym, jak i obrotu handlowego należą do najtrudniejszych.

Wiadomem jest też Panom, że w wyniku trwającej od szeregu miesięcy aktywności bi-

lansu handlowego, od końca maja r. b., nastąpiła radykalna, po dziś dzień trwająca zmiana na lepsze w sytuacji walutowej. Znalazła ona swój wyraz w ustabilizowaniu się złotego początkowo na kursie około 10, obecnie zaś na odpowiadającym położeniu gospodarczemu poziomie 9,20.

Nastąpił wzrost walut, wynoszący w chwili obecnej w stosunku do stanu ultimo maja 36 milionów złotych parytetowych. Tendencja dopływu walut obcych do instytucji emisyjnych trwa w dalszym ciągu. Zaznaczyć należy, że w maju i czerwcu zapotrzebowanie rządowe, wynoszące około 9 milionów dolarów zostało zaspokojone w całości.

Kruszcówce pokrycie obiegu wynosi 144 miliony złotych parytetowych. Złoto Banku Polskiego, znajdujące się zagranicą, można uważać za zwolnione, gdyż dług faktyczny w Federal Reserve Bank, może być w każdej chwili pokryty zapasami walutowymi Banku Polskiego; formalne zwolnienie złota nastąpi w początku sierpnia.

Równolegle do wzrostu zapasu dewiz szło powiększenie obiegu biletów Banku Polskiego, który w drugiej dekadzie lipca osiągnął 460 milionów w porównaniu do 379 milionów na okres poprzedzający zmianę sytuacji walutowej, t. j. na dzień 20-ty maja.

Czarna giełda ciężko zaniemogła, sądzymy, że beznadziejnie. Zmieniona sytuacja umożliwiła Bankowi Polskiemu powrót do czynnych operacji kredytowych. Między innymi Bank sfinansował tak doniosłe z punktu widzenia rezultatów gospodarczych w roku 1927/28 zaopatrzenie rolnictwa w nawozy sztuczne, wykonując całkowicie program Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Osiągnęliśmy obniżenie przez Bank Polski stopy dyskontowej z 12 na 10%, przyczem brane są pod uwagę zniżki dalsze. Banki Państwowe obniżyły stopę z 18 na 14, a nawet niżej.

Celem umożliwienia udziału w życiu gospodarczym stezauryzowanych dolarów, wprowadza-

zione zostały wkłady dolarowe w bankach państwowych.

Zastosowane przez nas ulgi podatkowe, wyrażające się w niestosowaniu do uiszczonych przed 1 września r. b. zaległych podatków i należności dodatku 10%-wego, oraz ustawowej kary za zwłokę, wpłynęły niewątpliwie dodatnio na uiszczenie tych podatków, co jest wyrazem naszej troski o rozwój życia gospodarczego w Państwie.

Jeżeli dodam, że wypełnione zostało przez nas nieodwołalne zobowiązanie poprzednich rządów co do umowy z grupą Harrimana, w której w ostatniej jeszcze chwili zdołaliśmy twardym naszym stanowiskiem zmienić niektóre warunki ze znaczną korzyścią dla Skarbu Państwa, że zlikwidowany został długotrwały spór z Konsorcjum Budowy Portu w Gdyni, że podjęliśmy i zrealizowali szereg akcji, zmierzających do wzmoczenia eksportu i nawiązania kontaktu z dawnymi, przedwojennymi rynkami zbytu, to zrozumiałem się stanie, że ułatwiliśmy w ten sposób możliwie najzupełniejsze wyzyskanie obecnej pomyślniej konjunktury. To też w czerwcu przemysł węglowy eksportował o 100% więcej, niż poprzednio, więcej nawet niż kiedykolwiek dawniej — nawet w okresie strajku w okręgu Ruhry. Eksport węgla w maju wynosił 700.000 ton, w czerwcu 1.400.000, a eksport w ciągu pół miesiąca lipca objął już 850.000 ton. Znaczne ożywienie zapanowało również w wielu innych dziedzinach produkcji, i co najważniejsze została obudzona w Państwie energia twórcza i ekspansja w życiu gospodarczym. To też cyfra bezrobotnych coraz silniej i wyraźniej maleje, a robotnicy, którzy do niedawna pracowali dwa lub trzy dni w tygodniu, pracują obecnie pełny tydzień. W przeciągu dwóch tygodni czerwca suma wypłacona za robociznę w jednym tylko przemyśle węglowym wzrosła o kilka milionów złotych. Jednocześnie konsekwentny wysiłek Rządu umożliwił doprowadzenie do stabilizacji cen w szeregu najważniejszych działów produkcji krajowej, a w niektórych dziedzinach uzyskaliśmy nawet pewną niżkę tych cen.

Pomoc dla rolnictwa.

Wobec bliskiej realizacji zbiorów Ministerstwo Rolnictwa w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i Bankiem Polskim zorganizowało udzielenie kredytów firmom i zrzeszeniom rolniczo-handlowym na sfinansowanie eksportu zboża zagranicę. Kredyt ten przekroczy zapewne 20 milionów złotych. Umożliwi on organizację skupu zboża od rolników, a przez to samo wpłynie bardzo znacznie na zdolność nabywczą i podatkową rolnictwa. W tym samym celu Rząd przystąpił do pertraktacji z finansistami zagranicznymi o budowę elewatorów zbożowych. Dla podniesienia dobrobytu drobnych gospodarstw rolnych mają one znaczenie zasadnicze. Budowa ich umożliwi doczyszczanie i standaryzację ziarna do stopnia wymagań rynków zagranicznych, usunie w znacznym stopniu wyzysk pośrednika, zabezpieczy dostawy wojskowe, wreszcie umożliwi organizację kredytu zastawowego dla rolników i zrównoważy ceny w miastach.

W zakresie podniesienia chowu inwentarza, główny nacisk położony został na zorganizowanie zbytu wytworów hodowli. W zakresie polityki handlowej w tej dziedzinie, dzięki ratyfikacji traktatu handlowego z Czechosłowacją, zabezpieczającego eksport i tranzyt produktów hodowlanych oraz szeregowi innych zarządzeń eksportowych, dotychczasowe rynki zagraniczne zostały rozszerzone. Rząd popiera budowę i racjonalne urządzenie nowych mleczarni współdzielczych, których od połowy maja powstało kilkadziesiąt. Przygotowane jest uruchomienie od przyszłego sezonu wagonów chłodni do przewozu wszelkich łatwo psujących się produktów.

Reforma rolna.

W zakresie prac Ministerstwa Reform Rolnych, stale uzgadnianych i prowadzonych równolegle do prac Ministerstwa Rolnictwa, zwróconą została przede wszystkim uwaga na zagadnienie komasacji z upelnorolnieniem małych rolnych, parcelacji i likwidacji serwitutów.

Na pierwszy plan wysunęło się tu wydane przez nas zarządzenie w sprawie uwzględnienia służby folwarcznej przy parcelacji prywatnej, sprawa zapomóg budulcowych dla osadników na terenie woj. wileńskiego oraz udzielania nabywcom ziemi z parcelacji pomocy kredytowej z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego. Należyte przyśpieszenie likwidacji serwitutów i uproszczenie procedury będzie, niestety, możliwe dopiero po wydaniu nowych ustaw.

Samowystarczalność i rozbudowa kolei.

W dziedzinie kolejnictwa podnieść należy znaczne wzmoczenie ruchu przede wszystkim eksportowego i znaczny wzrost wpływów. Stwierdzamy, że gospodarstwo narodowe zniosło z łatwością pewną podwyżkę taryf, co pozwala nie tylko na szybkie uporządkowanie finansów kolejowych, ale nawet umożliwia przychylenie się kolei do sanacji ogólnych finansów Państwa. Wywóz węgla przez porty Gdańska, Gdyni i Tezewa, stale wzrastający od początku roku 1926, szczególnie wzrósł w maju i czerwcu, dochodząc w czerwcu do 336,500 ton. Okazało się przytem, że sprawność kolei znacznie przewyższa zdolność przeładunkową dotychczas dostępnych dla nas portów w Gdańsku i Gdyni. Dlatego też celem dalszego zwiększenia zdolności eksportowych otwarto nowe miejsca przeładunkowe pośrednie na Wiśle w Toruniu, Solcu Kujawskim i Kapuściskach.

Ponadto udało się skierować nowe transporyty węgla na Szczecin i Hamburg, przezwyciężając szereg różnych trudności.

Aby ocenić, jakie to zadanie wykonało nasze kolejnictwo muszę wspomnieć, że samego tylko węgla wyeksportowaliśmy w miesiącu bieżącym o 100.000 wagonów więcej, niż np. w kwietniu lub maju r. b. A przecież i w innych dziedzinach produkcji i handlu nastąpiło znaczne ożywienie.

Wpływy kolejowe pokrywają obecnie, prócz wydatków eksploatacyjnych, wszystkie wydatki inwestycyjne, oprocentowanie i amortyzację pożyczek kolejowych. Te wzmoczone wpływy pozwolą na poczynienie w najbliższych

tygodniach zamówień w fabrykach krajowych na tabor nowy, którego ilość dzięki błędnej pod tym względem polityce poprzednich rządów, jest niedostateczna i wymaga natychmiastowego znacznego powiększenia. Już dziś opanowanie wymagań ruchu kolejowego stwarza znaczne trudności; zbliżająca się kampanja jesienna nie powinna zastać nas nieprzygotowanych.

Budowa linii Kalety—Podzamecze, stanowiącej obejście korytarza Kluczborskiego, prowadzona jest ze zdwojoną szybkością z zysków kolei a nie nakładów Skarbu, tak, że w październiku puszczane na niej będą pierwsze pociągi węglowe.

Cielem zatrudnienia bezrobotnych w Warszawie wznowiono wstrzymaną przez poprzedni Rząd przebudowę węzła kolejowego w Warszawie.

Likwidacja min. robót publicznych.

W zakresie Ministerstwa Robót Publicznych poczynione zostały daleko idące przygotowania do likwidacji tego resortu.

Zapewni to bardziej jednolitą politykę komunikacyjną i pozwoli na oszczędności personelu. Jednocześnie uporządkowany został dział budownictwa, przez wysłanie kilku komisji kontrolujących i oddanie szeregu spraw do rąk Prokuratury. Wprowadzony został czynnik wydajności pracy w pracach dla bezrobotnych.

Takie są rezultaty naszej pracy w dziedzinie gospodarczej i śmiemy twierdzić, że, jak na krótki okres naszej pracy, zostało zrobione dużo i zostało zrobione dobrze.

Bilans polityczny.

Naprawa administracji.

W ogromnej dziedzinie zagadnień politycznych zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych w wielu punktach posunęliśmy się naprzód.

Troska nasza o prawa dla władzy wykonawczej byłaby jednostronna, gdybyśmy nie myśleli jednocześnie o naprawieniu aparatu władzy.

Stwierdzone zostało, niestety, że urzędy centralne nie są dostatecznymi przewodnikami woli kierowniczej. Pierwszą troską Rządu jest zreformowanie aparatu administracyjnego w kierunku wzmocnienia władzy i zapewnienia właściwej możliwości kierownictwa. Powołana została komisja reorganizacyjna, która wyzyskując dotychczas zebrane materiały, a w szczególności prace komisji prof. Bobrzyńskiego, opracowuje projekt ustawy o zasadniczej organizacji aparatu administracyjnego w kierunku określenia ilości Ministerstw oraz zakresu ich działania, kompetencji i odpowiedzialności. Komisja ustala zasady organizacyjne Ministerstw, systemu pracy, polityki personalnej, systemu biurowości i rachunkowości. Krok ten stał się możliwym, ponieważ w Rządzie obecnym Ministerstwa nie stanowią ani „suwerennych państw zaprzyjaźnionych“, ani tembardziej państw obcych i wrogich. Cały Rząd pracuje jako jeden jednolity, uzupełniający się zespół. W tych tylko warunkach prawdziwa reorganizacja maszyny państwowej staje się możliwą.

Pierwszym etapem konkretnym jest reorganizacja centralnego zarządu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, oparta na zasadach racjonalnego podziału czynności. Poraz pierwszy usiłujemy wprowadzić w życie zasadę jasnego rozgraniczenia kompetencji oraz ścisłego określenia odpowiedzialności, bez nich bowiem sprawowanie władzy nie jest możliwe.

Następnym etapem będzie reorganizacja władz administracyjnych województw i starostw, oparta na określeniu kompetencji z uproszczonym systemem urzędowania oraz przeprowadzoną zasadą zespolenia. W kierunku uproszczenia urzędowania uproszczono tok instancji w postępowaniu administracyjno-karnym, oraz wprowadzono instytucję doraźnych mandatów karnych. Zniesiono szereg zbędnych periodycznych sprawozdań.

W dziedzinie spraw samorządowych opracowano wytyczne planu gospodarczego dla samorządów na najbliższe pięciolecie oraz ukończono instrukcję budżetową i rachunkową.

Stan bezpieczeństwa kraju po wypadkach majowych doprowadzony został do stanu całkowitego spokoju. Rząd pracuje nad ujęciem całokształtu spraw, dotyczących cudzoziemców: przygotowuje szereg zarządzeń, upraszczających i ułatwiających stwierdzenie i nabycie obywatelstwa.

Walka z drożyzną i podniesienie zarobków.

Rząd wszczął energiczną walkę z drożyzną w kierunku obniżenia cen szeregu artykułów pierwszej potrzeby, zapewnienia aprowizacji ośrodków przemysłowych, stworzenia rezerw zbożowych oraz obniżenia cen mięsa.

Drożyzna, która zarysowała się tak silnie w początku bież. roku, znalazła jednocześnie swój oddźwięk w działalności Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej. W poszczególnych gałęziach pracy zaznaczył się bardzo silny ruch w kierunku podniesienia zarobków. Żądania zostały wysunięte we wszystkich prawie ośrodkach przemysłu metalowego, włókienniczego, górniczego, chemicznego, w zakładach użyteczności publicznej i t. p.

Dzięki natychmiastowej interwencji i pośrednictwu organów rządowych Inspekcji Pracy, Ministerstwa Pracy i Premjera udało się większości zatargów zbiorowych w powyższych gałęziach przemysłu zlikwidować bez strajku, w drodze zawarcia umów zbiorowych. Zarobki w poszczególnych gałęziach pracy zostały podwyższone od 10 do 15%. Jednocześnie był położony szczególny nacisk na to, by ceny produktów nie wzrosły.

W ten sposób, po raz pierwszy zostały podjęte realne usiłowania, by uzyskane przez robotników i pracowników przemysłowych podwyżki zarobków stały się dla nich istotną poprawą ich bytu.

Poddano gruntownej kontroli działalność instytucji publiczno-prawnych, podległych nadzorowi Ministerstwa Pracy i Op. Społecznej i jego organów. Mianowicie, przeprowadzono rewizję w 26 Kasach Chorych, w Zakładzie ubezpieczenia od wypadków we Lwowie i w całym

szeregu instytucji ubezpieczenia pensyjnego zastępczego.

Przystąpiono do specjalnej kontroli akcji zasiłkowej dla bezrobotnych i do udoskonalenia i rozszerzenia aparatu kontrolującego.

Opieka nad emigrantami.

Zawarto umowę z przedstawicielami pracodawców francuskich, w myśl której obowiązani są wpłacać na specjalną opiekę nad emigrantami we Francji sumę ½ dolara na każdego robotnika i członka rodziny oraz kwotę 8.000 dolarów na budowę ogniska polskiego w Paryżu.

Podjęto odpowiednie kroki w kierunku popierania inicjatywy prywatnej w zakresie akcji kolonizacyjnej na terenach, gdzie emigracja polska byłaby przyjęta i gdzie w odpowiednich warunkach klimatycznych i gospodarczych miałaby możliwość rozwoju w ramach danej państwowości obcej. Ukończono pracę nad ujednastawieniem rozbieżnych przepisów dotychczasowych stosunków pracy, nad ujednastawieniem ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków, ubezpieczenia emerytalnego i na wypadek bezrobocia pracowników umysłowych, nad zmniejszeniem obciążenia, usprawnieniem i potanieniem administracji, w dziedzinie ubezpieczenia na wypadek choroby oraz nad uporządkowaniem ustawowem spraw emigracyjnych.

Opracowano projekt ustawy o udzielaniu pożyczek samorządom i instytucjom społecznym na zatrudnienie bezrobotnych z funduszy przeznaczonych na pomoc państwową dla bezrobotnych.

W zakresie opieki społecznej przystąpiono do rewizji przepisów, ustaw i rozporządzeń opiekuńczych, zmierzając do uproszczenia administracji oraz do ułatwienia stosowanych przepisów.

Wojsko.

W doniosłej dziedzinie pracy wojskowej widać intensywniej, niż kiedykolwiek, twórczą pracę nad udoskonaleniem naszej siły zbrojnej, ułatwiona przez usunięcie wadliwych projektów ustaw.

Liczenie się z koniecznością utrzymania równowagi budżetowej nie pozwala na szybkie usunięcie rażących braków w technicznym wyposażeniu armji i dlatego Pan Minister Spraw Wojskowych zwrócił baczną uwagę na prace organizacyjne, których przeprowadzenie zdolne będzie podnieść sprawność aparatu wojskowego.

Wymiar sprawiedliwości.

W innej dziedzinie — w dziedzinie sprawiedliwości w celu stwierdzenia rzeczywistego stanu rzeczy, w wymiarze sprawiedliwości i skontrolowania słuszności podniesionych zarzutów, P. Minister Sprawiedliwości zaraz po objęciu urzędowania, zarządził nadzwyczajną lustrację urzędów prokuratorskich i Sądów w całym Państwie, z udziałem prokuratorów i sędziów Sądu Najwyższego.

Lustracja urzędów prokuratorskich została ukończona, wyniki jej polegają na wyrobieniu w krótkim czasie znacznej liczby spraw zaległych, na dostarczeniu dokładnego obrazu stanu pracy w urzędach prokuratorskich, na ustaleniu tych zarządzeń, które pozwolą usunąć niedomagania i podnieść, zarówno tempo, jak i dokładność pracy urzędów.

Lustracja sądów jest w toku. Kontrolerzy pracują obecnie w okręgu apelacji Wileńskiej, są już zlustrowane apelacja Toruńska i Kato-wicka; dotychczasowe wyniki pozwalają przypuszczać, że i w zakresie niedomagań w sądownictwie lustracja ta wskaże, jakie zarządzenia będą potrzebne do ich usunięcia.

Zarządzenia te, o ile chodzi o prokuratorów, już są podejmowane, stopniowo to samo będzie zrobione w stosunku do potrzebnych zarządzeń w sądownictwie.

Polityka zagraniczna.

Wreszcie w najważniejszej politycznie dziedzinie polityki zagranicznej stwierdzić winniśmy przede wszystkim, że dążenia nasze ku przebudowie i naprawie wewnętrznej, dzięki spokojnemu wysiłkowi naszej polityki zagranicznej stały się krokiem naprzód w ugruntowaniu zaufania i prestyżu naszego naze-

wnątrz. Zarazem pogłębiłszy to zaufanie przez położenie punktu ciężkości na współpracę gospodarczą państw. Zgłaszając świadomą chęć do współdziałania w odbudowie gospolarczej Europy, stajemy się czynnikiem pozytywnym i twórczym. Gruntujać się oddawna stosunki przyjazne z innymi narodami — wzmacniamy tym sposobem i utrwalamy. Prace nad traktem handlowym z Niemcami zostały przez obecny Rząd energicznie podjęte. Również podjęliśmy przygotowania do zawarcia prawnych stosunków z temi jeszcze państwami, z któremi dotychczas traktatów nie zdołaliśmy zawrzeć. Wreszcie mogę wspomnieć, iż doprowadzając do skutku układy z Turcją w sprawie monopolu spirytusowego i składów narzędzi rolniczych przy stacjach kolei, oraz zakańczając układy o traktat handlowy z Persją, osiągnęliśmy poważniejsze sukcesy gospodarcze na terenie międzynarodowym.

Reforma konstytucji.

Najistotniejsze zagadnienie życia publicznego Polski.

Mówiąc o zadaniach politycznych, które zdołaliśmy przepracować, nie mogę pominąć milezeniem sprawy, która wydaje mi się najważniejszą. Nie może być mowy o dostatecznej naprawie nowego systemu pracy państwowej tak długo, dopóki podstawa tej pracy, sam rdzeń naszego ustroju — Konstytucja — nie zostanie przynajmniej w najgrubszych i najistotniejszych poprawiona zarysach, w punktach dotyczących zagadnienia władzy. Przed paru tygodniami przedłożyliśmy Panom przepracowany przez nas i przemyślany projekt tych zmian. Projekt ten raczyliście Panowie poddać swoistym uzupełnieniom, odzwierciadlając w nich najpilniejsze zadania partyjne. Byłoby zarozumiałością, gdybym stwierdził odrazu, że nie poprawiają one rządowego projektu. Sam jednak autorski i redakcyjny wysiłek Panów potwierdza nasze mniemanie, że czyniąc ze zmiany Konstytucji zagadnienie aktualne, mieliśmy odwagę poruszyć najistotniejsze z zagadnień publicznego życia Polski. Mówię odwagę, bo jasnymi musiały być dla nas niebezpieczeństwa

i trudności poruszenia tego tematu, z tak wielkiem ociąganiem się zrozumianego w kołach politycznych, a tak popularnego w Narodzie. Pod wpływem dyskusji Panów opinia kraju poczyną już rozumieć coraz dokładniej, dlaczego licząc się z realnymi możliwościami, Rząd mógł wysunąć tylko projekt tak wązki, usuwający za ledwie w paru punktach zło najbardziej szkodliwe.

Weksel in blanco?

Poddałem uwadze Panów motywy, które pozwalają mi wyrazić przekonanie, że pełnomocnictwa dla obecnego Rządu są zarówno uzasadnione przez sytuację, jak i przez pracę i kierunek prac tego Rządu. Ktoś z publicystów mozołnie wywalił niedawno drzwi otwarte i odkrył, że pełnomocnictwa są wekslem in blanco. Zapewne, myślałem zawsze nie inaczej, ale skoro o wekslach mowa, to możemy stwierdzić odrazu, że weksel ten nie jest wypisany na nieznaną Panom i Polsce osobę, że termin jego jest ściśle określony i że nawet uczynię obecnie wysiłek, aby sumę, na wysokość której weksel może być wypisany, w wyobraźni Panów sprecyzować.

Realny program na przyszłość.

Na gruncie rzeczywistości.

Przedewszystkiem muszę się zastrzec, że programu Rządu nie umiem rozumieć, jako mniej lub bardziej udanego zadania domowego czy szkolnego na temat „co należy uczynić dla osiągnięcia w kraju stanu zupełnej błogości, w każdym resorcie osobno i we wszystkich razem“? Zresztą gdybym to nawet usiłował uczynić, społeczeństwo uznałoby mnie słusznie za naiwnego gadułę. Panowie zaś mogliby stwierdzić tylko jedno, t. j. że żaden z Panów, jako przedstawiciel określonej partji, w całości ze mną zgodzić się nie może. Rząd bowiem, który reprezentuję, tę posiada właściwość, że nie holdując żadnemu z partyjnych programów, jest stale narażony na ataki wszystkich stron tej Izby. Daleki jestem od podzielnia złośliwych przypuszczeń, że zawiedzione nadzieje partyj-

nego zdyskontowania wypadków majowych w kierunku wyborczym przyczyniły się do takiego stanu rzeczy. Ataki te jednak poczytujemy sobie za zgola powierzchowne, a to dla tej prostej przyczyny, że rzeczywistość polska, dla której pracujemy, żadną miarą partyjnie ująć się nie daje. I faktem jest, że mniej od Panów zawodowo wyrobieni politycznie myślacze obywatele Polski prawdę tę rozumieją najdokładniej i że na ich przedewszystkiem zaufaniu wypada nam opierać naszą pracę. Program Rządu, a więc nie bardziej lub mniej dokładny spis pogodnych zamierzeń, ale rejestr twardych prac, jest wypadkową ustosunkowania się ludzi, sterujących nawą Państwa, do tego Państwa najżywotniejszych zagadnień i drugiej, nie mniejszej siły, którą stanowią aktualne warunki, w jakich odbywa się realizowanie zamiarów. Nie dość na tem. W ogromnym pochodzie narodu codzien rodzą się z życia nowe zagadnienia, częstokroć ważniejsze od tych, które wczoraj za najbardziej ważne poczytywaliśmy. Rządź, proszę Panów, znaczy to brać odpowiedzialność nie za doktryny, ale za wypadki i za te właśnie nowo-rośnące z dnia na dzień zadania. Wszystko inne jest cczą formułką lub środkiem agitacyjnym.

Ale już dzisiaj zarysować i stwierdzić możemy nasz stosunek do pewnej ilości najpoważniejszych zagadnień, które nie mogą uleść zmianie, a także nasze na najbliższą przyszłość zamierzenia.

Rząd nie dopuści.

W tym pierwszym zakresie będę lakoniczny, nie umiając wyliczyć Panom dziś z całą ścisłością i dokładnością tego wszystkiego, co dla rządzenia Polską przedsięwzięte zostanie. Mogę stwierdzić najdokładniej i najściślej, czego ten Rząd napewno nigdy nie uczyni.

1. Rząd nie dopuści, aby Skarb Państwa, jako kontrahent, zawiódł czyjekolwiekbaż zaufanie wśród swoich lub obcych, ale zarazem domagać się będzie z całą stanowczością, by zobowiązania obywateli wobec Skarbu rzetelnie były wykonywane.

2. Rząd nie dopuści, aby panoszyła się korupcja, rozwielało w aparacie państwowym partyjniectwo, tryumfował protekcjonizm lub nepotyzm.

3. Rząd nie dopuści, aby urzędnik państwowo traktował w inny sposób człowieka posiadającego, a w inny człowieka pracy.

4. Rząd nie dopuści żadnych doktrynerskich eksperymentów w dziedzinie gospodarczej lub społecznej, nie uzna innych wskazań, jak powiększenie powszechnego dobrobytu, celem powiększenia zdolności konsumpcyjnej najszerszych warstw pracujących, podniesienia wydajności pracy i produkcji i zmniejszenia drożyzny.

5. Rząd nie pozwoli, aby słuszne prawa obywateli narodowości niepolskiej na szwank narażone były, mniema bowiem, że zwalczanie jakiegokolwiek kategorii obywateli za ich język lub wiarę sprzeczne jest z duchem Polski.

6. Polska jest krajem niedostatecznie wydajnej i najgorzej opłacanej pracy. Rząd nie dopuści, aby w jakiegokolwiek mierze doznały szwanku słuszne prawa i interesy pracy, aby zapanował wyzysk tej pracy.

7. Rząd nie uzna stolicy i jej środowisk politycznych za centrum swojej działalności i swego świata, doceniając najwyższej wagi zagadnienia zaniedbywanej dotąd prowincji, której wysiłkom i życiu Rząd poświęci szczególną uwagę.

8. Rząd ani chwili nie będzie stał bezczynny i bezradny wobec gniotącego zagadnienia bezrobocia. Ale, aby sprawę skutecznie i szybko ruszyć z miejsca, potrzebna jest znaczna swoboda ruchów, potrzebne są pełnomocnictwa.

Współpraca ze społeczeństwem.

Przechodzę do najbliższych zamierzeń Rządu. Zanim je Panom wyliczę, chcę podkreślić parę przesłanek zasadniczych, o które zamierzenia te się opierają.

Sądźmy więc przedewszystkiem, że Rząd, który opozycja nazywa „Rządem Milczków“, ma za obowiązek pracować i milczeć dalej. Natomiast chcielibyśmy, aby było w Polsce głośno

o kapitalnych zagadnieniach i sprawach, które życie samo ustawicznie wysuwa i w których rozstrzyganiu Rząd bierze udział swoim wysiłkiem i pracą. Mówiąc o braniu udziału, świadomie przypisuję Rządowi rolę cząstkową, bowiem zdaniem naszym istotnym źródłem wysiłków twórczych jest społeczeństwo samo, zadaniem zaś Rządu jest jedynie budzić inicjatywę, wszelki wysiłek twórczy społeczeństwa popierać, koordynować i w zakresie swoich możliwości realizować.

Określenie Rządu, jako opiekuna wszelkiej twórczości społecznej, jest zasadniczą przesłanką, z której zamierzenia nasze wypływać będą.

Demokratyzacja ustroju państwa.

Mamy po temu zasadnicze i poważne uzasadnienie. Nasz ustrój demokratyzacji politycznej uważamy za jednostronny. Polityczne uprawnienia demokratyczne, polegające na skasowaniu przywilejów, równouprawnieniu teoretycznym i powszechnych wyborach, nie są jeszcze odpowiednikiem istotnej demokratyzacji ustroju. Udział szerokich warstw społeczeństwa w pracach państwowo-twórczych nie może być ograniczony do samej tylko procedury wyborczej. Bez bezpośredniego udziału społeczeństwa w tych pracach, bez szerokiego wyzyskania inicjatywy i zdolności organizacyjnych społeczeństwa, bez wprowadzenia samorządów administracyjnych i gospodarczych organizacja demokratyczna społeczeństwa jest dla nas nie do pomyślenia. Stąd konieczność słusznej decentralizacji Państwa i powołania do życia z wyborów powstałych izb przemysłowo-handlowych i izb rolniczych.

Z tej samej formuły demokratycznego ustroju Państwa wynikają zasadnicze przesłanki naszego programu gospodarczego.

Jak to już miał możliwość powiedzieć P. Minister Skarbu, „pod nazwą programu gospodarczego” rozumiemy syntetyczne ujęcie tych wszystkich środków, jakimi rozporządza naród, ażeby przez celowe i umiejętne ich wykorzystanie, doprowadzić całokształt życia gospodarczego do największego i najszybszego roz-

woju. Stąd też zadaniem naszym nie jest czynienie wynalazków, ale jedynie skryształizowanie w formie dla Rządu odpowiedniej rzeczy w znacznym stopniu w łonie społeczeństwa już przetrwionych“.

Pokojowa współpraca z narodami.

Przechodząc teraz do określenia nowego stosunku do zagadnień poszczególnych, rozpoczynam od polityki zagranicznej.

Pan Minister Spraw Zagranicznych będzie miał niebawem sposobność szczegółowego oświeślenia na terenie właściwej Komisji Sejmowej sytuacji międzynarodowej i zamierzeń Rządu w zakresie naszej polityki nazewnątr.

Ograniczę się więc tutaj tylko do stwierdzenia, że zasadnicza linja tej polityki polegać będzie nadal na naszym szczerem i zdecydowanym dążeniu do utrzymania pokoju w warunkach, odpowiadających postulatowi bezpieczeństwa integralności i autorytetu Państwa oraz uznaniu konieczności jego solidarnej współpracy z innymi państwami nad budową gospodarczą świata powojennego.

Rząd ma pełne zrozumienie wyjątkowo doniosłej roli Państwa Polskiego w tych zagadnieniach pokoju i bezpieczeństwa Europy, oraz współpracy międzynarodowej, a więc również płynących z tej roli obowiązków i niewątpliwych uprawnień. Na gruncie obowiązującego stanu prawnego i wiążących Polskę sojuszków, państwa obce, w szczególności te, których sąsiedztwo geograficzne stwarza tem liczniejsze interesy wzajemne z Polską, liczyć mogą z jej strony na całkowitą dobrą wolę w kierunku uregulowania spraw jeszcze zawisłych i wogóle pokojowej lojalnej współpracy. Ze swej strony Rząd Polski czuć się będzie w prawie domagania się od tych państw równorzędnego wzajemnego stanowiska. Z całą mocą odpieram przypisywane nam agresywne zamiary wobec któregośkolwiek z naszych sąsiadów, podobnie piętnuję mianem nieuczciwości nie wiadomo — cui bono rozgłaszane plotki o zamierzonej jakoby przez Rząd rezygnacji z części terytorjum.

Pokój dyktowany jest nie tylko naszą zdecydowaną wolą, której żadne złośliwe insynuacje złamać nie zdołają, ale również i interesem Państwa. Jedynie w atmosferze pokoju staje się możliwym rozwiązywanie leżących przed nami wielkich zagadnień wewnętrznego życia kraju.

Wzmocnienie praworządności.

Jako pierwsze zadanie w dziedzinie polityki wewnętrznej, stawia sobie Rząd pogłębienie praworządności. Wszelkie odchylenie od tej linii Rząd tępić będzie bezwzględnie.

Przeprowadzana reforma systemu działania władz i urzędów ma na celu przede wszystkim podkreślenie momentów odpowiedzialności i wzmocnienie kontroli. Z drugiej strony, rozpoczęta rewizja obowiązujących przepisów i rozporządzeń idzie w kierunku usunięcia z nich wszelkiej niejasności, sprzeczności lub dwuznaczności, które mogłyby stwarzać grunt do dowolności lub samowoli organów władz.

W swej polityce wewnętrznej Rząd uwzględnić będzie realne interesy szerokich mas ludności, mając na względzie przede wszystkim zapewnienie im warunków dobrobytu, oraz zaspokojenie ich potrzeb kulturalnych.

Rząd dążyć będzie przez swe organy do bezpośredniego kontaktu z szerokimi masami ludności, drogą ożywienia administracji, oraz unormowania i uruchomienia samorządów.

Rząd zmierzać będzie do łagodzenia tarć na gruncie narodowościowym i wyznaniowym i do wytworzenia harmonijnych warunków współżycia ludności różnych narodowości i kultur.

Przestrzegając pilnie powyższych zasad, mających na widoku uwzględnienie życiowych interesów mniejszości, Rząd jednocześnie zdecydowanie przeciwstawi się wszelkim działaniom, godzącym w interes państwowy, z jakiegokolwiek wychodziłyby one strony.

Sprawy o przestępstwa, wpływające wyłącznie lub w przeważającej mierze z pobudek politycznych, narodowościowych i religijnych, a popełnionych przed dniem 1 kwietnia 1923 roku, Rząd pragnie zlikwidować w drodze umorzenia,

drogą wniosków prokuratorskich w granicach prawnych przez ulaskawienie indywidualne.

Rząd przeprowadzi we właściwej drodze zniesienie pozostałości ograniczeń prawnych charakteru narodowościowego czy wyznaniowego z czasów zaborczych.

Lojalne stosowanie postanowień Konstytucji, oraz zawartych przez Państwo traktatów, najrychlejsze doprowadzenie do skutecznego uregulowania spraw przynależności państwowej, przyspieszenie wykonania reformy rolnej i popieranie parcelacji prywatnej, nie rozumianej jako źródło spekulacyjnych zysków, ale jako czynnik poprawy ustroju agrarnego, uproszczenie przepisów o komasacji gruntów i regulacji serwitutów, oto szereg zadań, które Rząd pragnie podjąć w interesie mniejszości narodowych. Rząd uważa przeprowadzenie statutu kościoła prawosławnego za sprawę pilną, podobnie jak kwestję rewizji ustawy szkolnej z dnia 31 lipca 1924 r. i zmianę systemu składania deklaracji.

Wychodząc z założenia, że antysemityzm gospodarczy jest szkodliwy dla Państwa, Rząd uważa za konieczne przestrzeganie w zakresie swego działania zasady bezstronności i słuszności, bacząc, aby zwłaszcza w zakresie podatkowym i kredytowym, a także w zakresie kredytów produkcyjnych, kierowano się wyłącznie względami rzeczowymi, nie zaś względami narodowościowymi i wyznaniowymi.

Żadnych tajnych paktów z ludnością żydowską Rząd zawierać nie będzie, stać będzie jednak twardo na stanowisku wykonania Konstytucji.

Rząd stoi na stanowisku, że godziny handlu winny być regulowane przy zachowaniu obowiązujących norm pracy — wyłącznie pod kątem widzenia interesów, zarówno kupujących, jak i sprzedających.

Rząd stwierdzi w drodze właściwej, że wszystkie ograniczenia prawne żydów, wydane przez dawne władze zaborcze, są zniesione i do ludności żydowskiej stosowane nie będą.

Życie samorządowe.

Rząd docenia konieczność ożywienia życia samorządowego i dąży do jaknajrychlejszego od-

nowienia przedstawicielstw, jako pierwszego warunku normalnego działania samorządów.

Na przeszkodzie stoją braki i luki w obowiązującym dotychczas ustawodawstwie samorządowym, z drugiej strony niepewne losy opracowywanych w Sejmie nowych ustaw samorządowych.

Rząd ustosunkował się krytycznie do wniesionych dawniej do Sejmu projektów ustaw samorządowych i wycofał je z tego powodu, że nie została jeszcze ustalona organizacja administracji ogólnej, z którą organizacja samorządu ściśle się łączy.

Koncepcja jednolitej dla całego Państwa ustawy samorządowej jest sprzeczna w swem założeniu z faktyczną niejednorodnością organizacji administracji ogólnej, nierównomiernością podziału administracyjnego Państwa, różnorodnością prawa materialnego w poszczególnych dzielnicach, oraz bardzo zróżniczkowanymi stosunkami gospodarczymi w Państwie.

Ponadto projekty te upośledzały samorządowe władze wykonawcze, dając nadmierną przewagę ciałom uchwalającym i nie zabezpieczały dostatecznie nadzoru władz państwowych, a projekty orłynacji wyborczych do ciał samorządowych niedostatecznie zabezpieczały samorządy od możliwości rozpętania na ich gruncie walk politycznych.

Rząd widzi dwa wyjścia z tej sytuacji: albo naprawić zaraz, bez zwłoki, w obecnym ustroju samorządu w Państwie, tylko to, co nieodzownie i pilnie naprawy tej potrzebuje, podejmując równocześnie przygotowania gruntownej reformy, która zakresem swoim wybiegać musi poza sprawę samorządu, albo uzyskać nowe ustawy samorządowe, bardziej przystosowane do potrzeb życia, niż pierwotne projekty rządowe.

Sejm wszedł na tę ostatnią drogę załatwienia sprawy, podejmując dawne projekty rządowe z pewnemi zmianami, jako własne.

Rezultaty prac Komisji Administracyjnej Sejmu, szczególnie w odniesieniu do ustawy o ustroju miejskim, są zadawalające.

Rząd przygotowuje projekt ustawy o ustroju administracji ogólnej, w nadziei, że uda się

jeszcze uzgodnić zasady tego ustroju z ustrojem samorządów.

Drugą sprawą wielkiej wagi w dziedzinie samorządu, którą Rząd stawia sobie, jako jedno z głównych swych zadań, jest zagadnienie ustalenia zasad gospodarki Związków Komunalnych.

Oświata i sprawiedliwość.

W dziedzinie oświatowej będziemy dążyć przede wszystkim do organicznego ustosunkowania szkolnictwa średniego do szkolnictwa powszechnego. Szkoły średnie muszą znacznie podnieść poziom umysłowy abiturjentów i wobec tego nastąpić musi ustalenie programów szkół powszechnych i gimnazjów, oraz rewizja całego szkolnictwa zawodowego, celem nadania mu kierunku możliwie praktycznego.

W dziedzinie sprawiedliwości podaję do wiadomości Panów o zamierzonym przez nas wprowadzeniu nowej polskiej organizacji sądowej, któraby zastąpiła dotychczasowy chaos organizacyjny, oparty na ustawach zaborczych i przepisach tymczasowych. Podstawą tej pracy będą projekty Komisji Kodyfikacyjnej.

To ogromne zadanie, dyktowane koniecznością jednolitego wymiaru sprawiedliwości w Państwie, wymaga przystosowania ustaw, przepisów wykonawczych i przygotowania aparatu osobowego. Prace te będą podejmowane równocześnie z dążeniem do usprawnienia działalności sądów.

Dążenie do uporządkowania stanu prawnego oparte będzie na współdziałaniu powołanej w tym celu przez Ministra Sprawiedliwości Rady, złożonej ze znawców prawa.

Finanse i sprawy gospodarcze.

W dziedzinie finansowo-gospodarczej pragnę umieścić na miejscu naczelnem tezę konieczności i trwałości równowagi budżetowej, jak również stabilizacji złotego. Wszelkie ofiary w tym kierunku uczynione być muszą, gdyż równowaga ta — to podstawa nie tylko sanacji organizacji państwowej, ale nie mniej to sanacja samego ży-

cia gospodarczego, to podstawa zaufania zagranicy do Państwa, to możność stworzenia programu kredytowego i inwestycyjnego. W związku z tem, Rząd przystępuje do opracowania programu budżetowo-gospodarczego na okres 3-letni, który będzie wyrazem celowego współdziałania Państwa dla stałego polepszania sytuacji gospodarczej, przez realizowanie programu inwestycyjnego w dziedzinie budownictwa, robót publicznych, kolejnictwa i t. d.

Oszczędność w budżetowaniu nie wiąże się w naszym rozumieniu z mechaniczną redukcją pracowników państwowych lub z taką samą redukcją wydatków rzeczowych. Sprawa pierwsza może być jedynie funkcją postępów w organizacji i ulepszeniach naszego aparatu państwowego i naszych przedsiębiorstw, którym to pracom poświęcimy największy wysiłek.

Skoro tylko warunki na to zezwolą, poddamy rewizji uposażenia pracowników państwowych i wojska, które oceniamy, jako niedostateczne. Ale i poprawa uposażeń urzędników musi być uzależniona od usprawnienia urzędów i podniesienia wydajności przedsiębiorstw państwowych i monopoli.

Jako zadanie najpilniejsze na dziś, studjujemy zagadnienie sfinansowania zbiorów z 1926 r. pod kątem widzenia potrzeb naszego rolnictwa.

Przy Banku Polskim powołany będzie do życia Bank Dolarowy, którego zadaniem będzie odegranie roli zbiornicy stezauryzowanych dolarów, oraz możliwie intensywne rozwinięcie działalności warrantowej i wydatne sfinansowanie eksportu.

Zamierzenia Rządu w dziedzinie obiegu pieniężnego idą po linii stworzenia kredytu podatkowego, celem ulżenia zarówno płatnikom, jak i Skarbowi.

Uporządkowanie kwestji bilonu i biletów zdawkowych, oraz modyfikacja istniejących przepisów dewizowych w kierunku przywrócenia wolności wewnętrznego obrotu walutami (nie dewizami) i wydatniejszego uchwycenia dewiz eksportowych na rzecz Banku Polskiego stanowi dalszy cykl zarządzeń w tym samym

kierunku. Kontynuowana będzie sanacja bankowa pod kątem widzenia utrzymania silnych jednostek, umiejących podporządkować swój interes interesom państwowym, a następnie przy współdziałaniu w kierunku koncentracji dużych jednostek a wyeliminowania z życia gospodarczego pasorzytnictwa drobnych, często nieuczciwych pośredników kredytowych.

Będzie też kontynuowany wysiłek w kierunku utrzymania aktywności bilansu handlowego.

Z jednej strony więc Rząd i nadal rozwijać będzie celowe działania w kierunku spotęgowania eksportu polskiego, przychodząc poszczególnym gałęziom produkcji i handlu z pomocą i to przez ułatwienia kredytowe, zwroty cła, udogodnienia transportowe, paszportowe i t. p. Ponadto Rząd przystąpi niebawem do opracowania podstaw prawnych i finansowych dla powołania do życia „instytutu badania konjunktur gospodarczych i eksportu”.

Z drugiej strony zaś Rząd nie dopuści do chaotycznego importu towarów zbędnych i luksusowych, a odwrotnie, na zasadzie istniejących i przyszłych konwencji międzynarodowych ułatwi coraz bardziej, w miarę poprawiania się stosunków gospodarczych w kraju, — wszelkie zakupy o charakterze niezbędnych inwestycji przemysłowych.

Również stworzony będzie stopniowo program rozwoju handlu w Polsce, co do którego należy przyznać, iż był dotychczas po macoszemu w Polsce traktowany.

100 milionów na walkę z bezrobociem.

Walka z bezrobociem prowadzona będzie przez Rząd drogą wprowadzenia w życie ustawy o rozbudowie miast przez rozpoczęcie robót publicznych o charakterze produkcyjnym oraz przez ułatwienie kredytów tym gałęziom przemysłu, które mają podstawy dla powiększenia produkcji, bądź ze względu na powiększenie konsumpcji wewnętrznej, bądź ze względu na widoki eksportowe, przyczem Rząd przeznacza na ten cel sumę powyżej 100 milionów złotych w tym roku.

Handel i przemysł.

Przewiduje się w drodze pełnomocnictw załatwienie unifikacji prawodawstwa handlowego i akcyjnego, zmiany ustawy bankowej i statutu Banku Polskiego, ustawodawstwa celnego oraz zmiany ustaw, na których opiera się organizacja i działalność monopoli państwowych.

Nie mniejszą wagę przypisujemy opracowaniu i przeprowadzeniu szeregu ustaw w dziedzinie przemysłowej, mając na względzie ustawę o izbach handlowo - przemysłowych, ustawę przemysłową, ustawę górniczą oraz wprowadzenie w życie ustawy o nierzetelnej konkurencji.

W najbliższym czasie, bo prawdopodobnie we wrześniu, rozpoczniemy pracę nad racjonalizacją produkcji i wymiany, od organizacji Instytutu Badania Cen i Kosztów Własnych w Przemśle i Handlu. Ministerstwu Przemysłu i Handlu i związanym z nim przedsiębiorstwom państwowym nadamy nową organizację.

Rolnictwo i reforma agrarna.

Najprymitywniejsza analiza naszego życia gospodarczego wysuwa na plan pierwszy zagadnienia wytwórczości rolnej. Założenie to stanowi kamień węgielny naszego programu gospodarczego i jego punkt wyjścia. Z postępów wytwórczości rolnej wyrastają dopiero zdrowe i trwałe koniunktury dla naszego przemysłu.

Zasadniczo obrany przez Rząd kierunek popierania przedewszystkiem produkcji rolnej znajduje swoje całkowite uzasadnienie w sprawozdaniach naszego eksportu.

Bilans handlowy zawdzięcza swój stan czynny stalemu zwiększaniu się wywozu artykułów rolniczych.

Rząd zdaje sobie sprawę z trudności, jakie napotyka racjonalna organizacja rolniczego handlu zagranicznego i będzie dążył do ich usunięcia przez budowę urządzeń wywozowych, jak elewatory, chłodnie i rzeźnie, oraz przez udzielanie kredytów organizacjom rolniczym na finansowanie akcji eksportowej, przy bacznej trosce o zaspokojenie przedewszystkiem potrzeb wewnętrznych kraju. Za jeden z naczelnych celów Rząd uważa zwalczanie nadmierne-

go pośrednictwa przez popieranie rozwoju ruchu współdzielczego.

W zakresie podatków Rząd ma zamiar ułatwić ich wpłacanie przez ludność rolniczą drogą unifikacji terminów podatkowych. Jedną z podstawowych wytycznych polityki gospodarczej Rządu będzie zwalczanie dysproporcji cen między artykułami rolniczymi i rolniczymi środkami produkcji. Powiększenie tą drogą zdolności nabywczej ludności wiejskiej w decydujący sposób ułatwić może sanację gospodarczą.

W obowiązującej taryfie celnej należy przywrócić ulgi celne na środki produkcji rolnej, oraz artykuły masowej konsumpcji dla rolników, jak odzież i obuwie.

Nieuregulowanie stanu prawnego w dziedzinie stosunków gospodarczych, a w szczególności rolniczych, jest jedną z istotnych przeszkód dla wytworzenia trwałości warunków rozwoju rolnictwa. Stąd dążenie nasze do najszybszego przeprowadzenia unifikacji obowiązującego ustawodawstwa dzielnicowego w tym zakresie, oraz załatwienia projektów ustaw, wniesionych już poprzednio do Sejmu, jak np. ustawa o ochronie lasów.

Wypadnie nam uregulować w najbliższym czasie w drodze ustawodawczej sprawę zagospodarowania lasów państwowych, zagospodarowania nieużytków, spółek leśnych, sfinansowania eksportu produktów rolniczych i cały szereg innych. W zakresie taryf kolejowych powiększać będziemy w miarę możliwości ulgi różniczkowe dla przewozu artykułów rolniczych na dalsze odległości.

Zamierzeniem Ministerstwa Reform Rolnych jest wydanie w ciągu najbliższych tygodni ustaw, przepisów i rozporządzeń, ogłoszenia których wymaga ustawa z dnia 28.XII o wykonaniu reformy rolnej. Mamy również nadzieję, że uda nam się ogłosić nowe ustawy o likwidacji serwitutów.

Gruntowna reorganizacja Banku Rolnego pozwoli przystosować go do wymogów, jakie stawia tej instytucji Ministerstwo Reform Rolnych.

Przystąpimy do niezwłocznego oszacowania i przewłaszczenia osad i ośrodków, pozostałych z

parcelacyj rządowych i to zarówno na wschodzie, jak i na zachodzie Państwa.

Koleje.

Ważna dziedzina kolejnictwa jest przedmiotem naszej żywej pracy. Ministerstwo Kolei przekształcimy na Ministerstwo Komunikacji. Opracowujemy projekt ogólnej ustawy kolejowej i związanego z nią szeregu szesnastu rozporządzeń i przepisów.

Niezałatwiony dotąd projekt ustawy emerytalnej dla nieetatowych pracowników kolejowych winien przyjąć formę prawa na podstawie otrzymanych przez Rząd pełnomocnictw.

Współpraca ze społeczeństwem.

Na tem kończę zarys programowych zamierzeń Rządu.

Jeżeli bym miał ująć w jednym wyrażeniu te różnorodne dążenia, nie mógłbym znaleźć innej definicji, jak ta, która się wyraża słowami: „Rząd Pracy“, pracy twardej, uczciwej, a stanowiącej podstawę życia i dobrobytu każdej jednostki i każdego społeczeństwa.

Pracę tę w miarę sił naszych dawać zamierzamy, ale mamy również prawo i wolę żądać jej od całego narodu.

Oto jest zarys sumy, na którą Panowie podpisujecie weksel, zwany pełnomocnictwami Rządu.

Wiem zgóry, że stronnictwa tej Izby uważają dokument ten za niepewny; każde w innej jego części i z innego powodu.

Skromne moje siły nie starczyłyby na przekonywanie i przekonanie Panów, zwłaszcza, że w ustawie, nad którą Panowie radzą, nie zatrzymujemy dla siebie prawa dysponowania monopolami.

Projekt pełnomocnictw, opracowany przez Komisję, nie czyni zadość naszym pragnieniom, rozumiem, że skrepowania dla Rządu, które z niego wynikają, biorą Panowie na swoją odpowiedzialność. Udzielone nam pełnomocnictwa weźmiemy z rąk Panów w głębokim przekonaniu, że nakreślone przez nas zasady i metody działania

pozwolą na zrealizowanie w tych ramach przynajmniej części naszych zamierzeń. Nie byłbym jednak szczerym i nie wypowiedziałbym całej mojej myśli, gdybym nie zakończył mych słów apelem nietylko do Panów, ale do całego społeczeństwa. Nie los obecnego Rządu, bo to jest kwestja trzeciorzędna, ale los rozpoczętego przez nas dzieła naprawy zależny jest od pracy, współdziałania i spokoju społeczeństwa. Zależny jest jeszcze od czegoś więcej, od aktu wiary narodowego sumienia, od mocnego zarzewia narodowej pewności i dumy. Od świadomości ogółu, że wśród narodów Europy naszego obecnego wysiłku wstydić się nie potrzebujemy, że, przeciwnie, mamy zamiar postawić go za przykład nowego rozwiązania trudności i przekreślenia błędów — zależy powodzenie, podjętego przez nas wielkiego zadania“.

39210

